

ו. יש מי שנסתפק במה שאמרו 'מקטירין במקומו' – האם דוקא במקום שעמד שם המזבח או בכל מקום הראוי לעמידת המזבח, כלומר כל רצפת ההיכל (ע' מקדש דוד קדשים ה. ויל"ע לפי הצד האחרון, האם גם כשהמזבח במקומו כשר כל ההיכל להקטרה, או שמא רק כשנעקר. וכן נראה מפשט לשון המנ"ח (ק"ו, ה) שכתב שכשיש מזבח אינו עובר משום הקטרת שאור ודבש אלא על המזבח ולא בהיכל, וכשנעקר המזבח עובר בהיכל. אך שמא נקט כצד הראשון שאין חייב אלא על מקום מזבח ממש. ובתוס' (פז. ד"ה כבש) נראה לכאורה שגם כשמזבח עומד כשרה כל הרצפה).

דפים ס – סא

צב. א. מזבח שנפגם – האם ניתן לאכול מהקדשים שהוקרבו בעודו שלם?
 ב. האם ניתן להקריב קרבנות ולאכלם כשאין הבית בנוי, וכן לאכול מעשר שני?
 ג. בשעת פירוק המשכן במדבר וקודם העמדתו – האם היה אפשר לאכול בשר קדשים? האם נפסל משום 'יוצא'? והאם זבים ומצורעים משתלחים מן המחנות באותה שעה?

א. מזבח שנפגם (או נעקר) – אין אוכלים בגינו שיירי מנחות (ואכלוה מצות אצל המזבח. רבי אלעזר), ולא בשר קדשי קדשים (כי קדש קדשים הוא), ולדעת ר' ישמעאל אף לא בשר קדשים קלים (שהוקש בשר לדם, בבכור). אבל חכמים סוברים שאפשר לאכול קדשים קלים ללא מזבח. נעקר וחזר ונבנה; יש אומרים שלרבי ישמעאל כיון שנדחה נדחה (תוס' סא: ד"ה ולאחר וד"ה אע"פ). וי"א שחזרו ונראה (תוס' ב"מ נג: וכ"ד הרמב"ם, וכ"כ בשטמ"ק בשם הר"מ. וע"ע גליונות קה"י, שיש מקום לחלק בין קדשי קדשים לקק"ל).

אכילת מעשר שני כשהמזבח נפגם; המפרשים דייקו מדברי התוס' שאין לאכול. ויש חולקים (ע' מנ"ח תעג, ג (תמב, ה); ברכת הובה; שפת אמת ועוד).

ב. למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא (וכן פסקו כמה ראשונים. עתוס' כאן ולהלן סב. רמב"ם בית הבחירה ויד ז, ז מעה"ק יט, ט; ספר התורה הל' ארץ ישראל; ספר החינוך קפו ועוד) – מקריבים אע"פ שאין בית, ובלבד שיהא המזבח בנוי (ע"ע בשבועות טז). ולמאן דאמר לא קדשה לעתיד לבוא – אין מקריבים ללא בית.

ולרבי ישמעאל, כשם שאינם נקריבים [למ"ד לא קדשה לעת"ל] כך אין נאכלים אפילו נזרק דמם בעוד הבית בנוי – שהוקש הבשר לדם (וקדשי קדשים לדברי הכל אין נאכלים, שנפסלו ב'יוצא). והוא הדין למעשר שני שהוקש לבכור, אינו נאכל שלא בפני הבית.

כן מבואר לפי גרסתנו וכפרש"י. והתוס' נקטו שכשנחרב הבית לדברי הכל אין הקדשים נאכלים אפילו המזבח קיים, משום שנפסלו ב'יוצא', ואפילו חומת ירושלם קיימת, כי לא יתכן שקדושת הבית תבטל וקדושת העיר קיימת. וכן לענין מעשר שני, פשוט שאין אני קורא בו לפני ה' הלכך אינו נאכל. [ולפי גרסה אחת בגמרא להלן (ק"ב) כיון שהותרו הבמות, נאכל המעשר בכל ערי ישראל. ואולם התוס' נקטו לעיקר שאף אם לא קידשה לעתיד לבוא, הבמות אסורות].

ג. כאשר נעקר המזבח ממקומו, אסור לאכול קדשי קדשים. ולרבי ישמעאל אסור אף קדשים קלים, וחכמים חולקים כנ"ל.

הרמב"ם פסק כרבי ישמעאל (וע' זבח תודה).

כאשר המזבח עדיין על מקומו ורק המשכן פורק [כפי סדר הפירוק] – רשאים לאכול, שאף על פי שנסע, הריהו אהל מועד בקדושתו.

מפרש"י (ס: ד"ה קדשים; סא. ד"ה וחד) משמע שאפילו הוסרו הקלעים, לא נפסלו קדשי קדשים ב'יוצא' ורשאים לאכלם. ואולם התוס' נקטו עפ"י מסקנת הסוגיא במנחות שבהסרת הקלעים בטלה קדושת 'מחנה שכינה' וקדשי קדשים נפסלו ב'יוצא'.

מאותו הטעם, אף בעת המסע והפירוק, זבים ומצורעים משתלחים חוץ למחיצה כמו בעת החנייה; זבים חוץ למחנה לוי, ומצורעים חוץ למחנה ישראל. ע"ע להלן קטו.

דף סא

צג. א. מזבח שבשילה, ממה היה עשוי?

ב. אש שירדה מן השמים למזבח של משה ואש שירדה למזבח של שלמה – מתי נסתלקה?

ג. האם המזבחות שבבית ראשון ושני היו זהים?

א. אמר רב הונא אמר רב: מזבח של שילה של אבנים היה. וכן הביאו מדברי ר' אליעזר בן יעקב בבבלי. בהמשך אמרו לפי תירוץ אחד שכך היא דעת ר' נתן, שהיה של נחושת חלול, מלא באבנים, אבל לפי דעת תנאים אחרת (ברייטא דסדר עולם), בשילה הקריבו על מזבח הנחושת של משה (כ"ה עפ"י פרש"י. וע' שפ"א). ולתירוץ רב נחמן בר יצחק, אפשר שאין מחלוקת בדבר, והיו נמצאים שם שני המזבחות (הגם שהקטירו על החדש. ערש"י).

ב. אש שירדה על המזבח בימי משה, לא נסתלקה מעל המזבח (גם בעת המסע) אלא בימי שלמה. [וגם במשכן שילה שהיה שם מזבח נוסף, לא נסתלקה לגמרי, והיתה משלחת שביבים למזבח השני, או היתה פעמים בזה ופעמים בזה]. אש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנשה וסילקה. [בימי בית שני לא היתה אש של שמים מסייעת].

ג. שנינו (במסכת מדות), כשעלו בני הגולה הוסיפו על המזבח ד' אמות מן הדרום (ר"ת גרס: מן הצפון) וד' אמות מן המערב. וכן הוסיפו בו שיתין, שקודם לכן היה כמין בור חוץ למזבח שהנסכים מתנקזים מן המזבח לתוכו, ואח"כ כשהוסיפו על המזבח, נקלט אותו בור בתוך תחום המזבח, ועשו נקבים בראש המזבח, כדי שירדו הנסכים משם לשיתין, שסברו שתיה כאכילה, מה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה נבלעת בו.

דף סב

צד. א. האם היו חללים באדמה תחת המזבח?

ב. מהי מדת המזבח הקטנה ביותר שניתן לבנות, ומהי המדה הגדולה ביותר?